

ASGARI ÜCRET ARTIRILACAK MI?

25 Mart 2022

Yıldırım Koç

Türkiye'nin bir süredir yaşadığı ekonomik kriz, Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle daha da derinleşiyor. Bu derinleşmenin ekonomiye yansması, yüksek oranlı enflasyon. TÜİK'e göre, 2021 yılı Aralık sonu itibariyle 12 aylık TÜFE yüzde 36,08 oranında yükseldi. Bu oran 2022 Ocak sonu itibariyle yüzde 48,69 ve 2022 Şubat sonu itibariyle yüzde 54,44 oldu. TÜİK'in verilerine güvenmiyorum; ancak Asgari Ücret Tespit Komisyonu çalışmalarında TÜİK'in TÜFE'sini temel aldığı için, bu verileri hatırlamak gerekiyor. Son aylarda özellikle elektrik, doğal gaz, benzin ve motorin fiyatlarındaki artış, önümüzdeki aylarda da fiyat artışlarının yüksek oranda devam edeceğini gösteriyor. Ayrıca, Türkiye'nin dış ödemeler dengesindeki sorunlar, döviz kurunda da yükselişe işaret ediyor. Üretici fiyatlarındaki rekor oranlı artışların tüketici fiyatlarına yansması da diğer bir artış nedeni.

Bu koşullarda asgari ücretle geçim sağlamaya çalışanların durumu ne olacak?

Siyasi iktidar kanadından gelen haberler, asgari ücret artışının gündemde olmadığı biçiminde. Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda işçileri temsil eden Türk-İş'ten de asgari ücretin artırılması konusunda bir talep veya işaret gelmedi. Hak-İş'in tavrı da benzer.

Bu durumda ne olacak? Sayılarının 7 milyonu aştığı tahmin edilen asgari ücretliler önümüzdeki aylarda neler yaşayacak? Asgari ücretin artırılması olasılığı var mı?

ASGARI ÜCRETİ KİM BELİRLİYOR?

Yürürlükteki İş Kanununun 39.maddesine göre, "İş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenir."

Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun bileşenleri Yasadan çıkarıldı; ancak Asgari Ücret Yönetmeliği bu konuda düzenleme yapıyor. Buna göre, 15 kişilik komisyonun 5 kişisini Türk-İş ve 5 kişisini TİSK belirliyor. Siyasi iktidar ise 5 bürokrat aracılığıyla temsil ediliyor. Yönetmeliğe göre, "Komisyon, Bakanlığın çağrısı üzerine toplanır ve Bakanlıkça hazırlanan gündeme göre çalışır." Diğer bir deyişle, inisiyatif, Çalışma Bakanlığı'nda.

Çalışma Bakanlığı, şimdilik, Komisyon'u toplama niyetinde değil.

Komisyon'da asgari ücretliler temsil edilmiyor. İşçileri temsil eden Türk-İş'e bağlı sendikaların örgütlü olduğu işyerlerinde ücret düzeyi geçmişte asgari ücretin üstündeydi. Ancak giderek yükselen enflasyon oranları nedeniyle, sendika üyelerinin bir bölümünün ücreti 1.1.2022 tarihinde yürürlüğe giren asgari ücretin altında kalmıştı. Asgari ücret artışından onlar da yararlandı. Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçilerin gerçek gelirleri enflasyonla birlikte düşse de, Türk-İş'ten henüz asgari ücretin yeniden belirlenmesi biçiminde bir talep gelmedi. Geçtiğimiz yıllarda Türk-İş'in Komisyon'daki tavrı, "el elin eşeğini türkü çığıra çığıra arar" biçimindeydi. Şimdi kaybolan eşekte Türk-İş'in de hakkı var; ancak güneş çarığı henüz yeterince sıkıyor.

TİSK ise ağırlıklı olarak büyük sermayenin temsilcisi konumunda. Yaşanan ekonomik kriz öncelikli olarak küçük ve orta büyüklükteki işverenleri etkiledi; 2021 bilanço kârlarına bakıldığında, TİSK'e bağlı işveren örgütlerinin üyelerinin durumu çok da kötü değil. Ancak TİSK, kendi sınıf çıkarlarını koruyor ve asgari ücretin artırılması konusunu gündemine bile almıyor.

NE OLACAK?

Güneş çarığı, çarık ayağı sıkar. Peki, güneş çarığı ne kadar sıkıyor?

Güneşin çarığı ne kadar sıkıldığını anlamak için, 12 aylık enflasyon verilerine değil, Ocak, Şubat ve Mart ayı enflasyon verilerine bakmak gerekir. Halkımız gerçekçidir. Kolay kolay gaza gelmez.

TÜİK'e göre, 2022 Şubat sonu itibariyle 12 aylık enflasyon yüzde 54,44 oldu; ama 2022 Ocak enflasyonu yüzde 11,18 ve Şubat enflasyonu yüzde 4,81.

1 Ocak'ta net asgari ücret 4253 lira olarak belirlendi. Bu parasal ücret, Ocak sonu itibariyle (yüzde 11,18 enflasyon nedeniyle) 3825 liraya indi. Şubat sonu itibariyle de (yüzde 4,81 oranındaki enflasyon nedeniyle) 3650 lira oldu. Aralık 2021 sonundaki 2825 lira, satınalma gücü olarak (Aralık sonu fiyatlarıyla), Şubat sonunda henüz 3650 lira düzeyinde. Mart ayı enflasyonu, diyelim, yüzde 10 olursa, 3650 lira 3318 liraya inecek. Gerçekçi bir asgari ücretli açısından, hâlâ geçen yılın Aralık sonundaki rakamın üstünde. Diğer bir deyişle, asgari ücretli, henüz geçen yılın sonuna göre yoksullaşmadı. Enflasyon devam edecek. TÜİK'e göre, Nisan ve Mayıs aylarında yüzde 10'luk enflasyon yaşarsak, Mayıs sonundaki ücreti 2742 lira düzeyine inmiş olacak. Yani, geçen yılın Aralık sonundaki düzeyin altına düşecek. TÜİK verilerine göre, yoksullaşma Mayıs ayında yaşanacak.

Tabii, TÜİK'in TÜFE verileri gerçekliğin epeyce altında. Daha yüksek oranlı gerçek enflasyon tahminleri dikkate alınır, asgari ücretlilerin gerçek anlamda yoksullaşması Nisan ayında başlıyor. Güneş çarığı, çarık ayağı sıkmaya yeni başladı.

Peki, asgari ücretin Komisyon tarafından artırılması için ne gerekiyor?

Ücretler, "bilimsel" olarak veya "adaletli" biçimde belirlenmez. Hele ekonomik krizin derinleştiği ve daha da derinleşmesinin beklendiği koşullarda.

Ücretleri artırmak için ya örgütlü mücadele gerekir, ya da siyasal gücün kullanılması.

Asgari ücretli milyonlar örgütlü değil. Örgütlenmeye pek niyetleri de yok. Asgari ücretlilerin asgari ücretin artırılması için ülke çapında toplu tepkileri ve eylemleri hiç olmadı. Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun toplandığı günlerde, Çalışma Bakanlığı önünde onbinlerce asgari ücretli taleplerini birlikte dile getirmedi. Tepki, işyerleriyle sınırlı kaldı.

Sendikaların örgütlü olduğu işyerlerindeki işçilerin enflasyon nedeniyle azalan gerçek ücretleri, ek protokollerle artırılabilir.

Örgütsüz asgari ücretlilerin Komisyon kararıyla asgari ücretin ülke çapında artırılabilmesi konusunda tek şansları, erken seçim.

Şu anda gündemde erken seçim gözükmüyor. Seçim yasaının değişmesi sonrasında bir baskın seçim olasılığı, ekonominin bugünkü ve yakın gelecekteki durumu düşünüldüğünde, hemen hemen olanaksız.

Asgari ücretliler bugüne kadar yalnızca seçim silahını kullandı; asgari ücretin ülke çapında artırılması için miting, yürüyüş, vb. eylemler yapmadı.

Bu koşullarda asgari ücretliler, geçen yılın Aralık ayı sonuna göre, önümüzdeki bir-iki ay içinde hızla yoksullaşmaya başlayacak. Asgari ücretliler haklı olarak yakınacaklar, bunalacaklar. Asgari ücretin ülke çapında artırılmadığı koşullarda, sendikası bazı işyerlerinde direnişler gelişecek. Siyasal iktidar ülke çapında uygulanan asgari ücreti artırmasa da, işyerlerindeki eylemlerle ücretler yükseltilecek. Siyasal iktidarın zayıfladığı koşullarda bu eylemler Nisan-Mayıs aylarında artacak. Siyasal iktidar asgari ücreti Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığıyla ülke çapında artırmayacak; 2022 yılı Aralık ayını bekleyecek. Bu tarihte de, 2023 yılında uygulanacak asgari ücreti yüksek oranda artırarak, 2023 yılı seçimlerine hazırlanacak.

Güneş çarığı sıkmaya yeni başlıyor. İlkbaharın son günlerinde ve özellikle de yaz aylarında epey sıkacak. Güneşin sıkığı çarığın ayağı sıkması esas o zamanlar. Siyasal iktidarın Komisyonu toplayıp asgari ücreti resmen artırma olasılığı çok düşük. Bu koşullarda, çarığın sıkığı ayak işyerlerinde tepki verecek. Aç tilki fırın yıkar, sözü boşuna söylenmemiştir. 2023 seçimi hesaplarıyla bugün artan sıkıntılara 2022 yılında çözüm bulunmazsa, birçok işyerindeki sendikası işçilerin de eylemli tepkisi yaygın biçimde gündeme geleceğe benziyor. Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun asgari ücret belirlemesi sırasında eylemli tepki vermeyip seçime umut bağlayan asgari ücretliler, çarık ayağı sıkınca işyerlerinde eylemli tepkiye geçeceğe benziyor. Bakalım neler olacak?